

TEXTOS DOCENTS

318

MULTILINGÜISME & EDUCACIÓ

Joan Mallart Navarra

Departament de Didàctica i Organització Educativa

UNIVERSITAT DE BARCELONA

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ	15
L'ASSIGNATURA I EL PROGRAMA.....	17
L'Assignatura Multilingüisme i Educació en el marc del Pla d'estudis de la Llicenciatura en Pedagogia.....	17
Contingut del Text-Guia.....	18
Del Pla docent al programa	18
Objectius generals, competències que caldrà assolir	19
Continguts	21
Metodologia	25
Desenvolupament del curs	25
Orientacions per a l'elaboració i la presentació dels treballs.....	25
Orientacions per a l'elaboració de recensions	28
Criteris d'avaluació de l'assignatura	31
Bibliografia bàsica	31
 1. EDUCACIÓ I CONTACTE DE LLENGÜES EN COMUNITATS BILINGÜES	 33
Objectius	33
1.1. Aspectes lingüístics i sociolingüístics	33
1.1.1. Llengua primera, segona i estrangera	35
1.1.2. Comunitat lingüística	36
1.1.3. Llengües en contacte.....	37
1.1.4. Conflicte lingüístic	38
1.1.5. Normalització lingüística	38
1.2. Bilingüisme i educació.....	39
1.2.1. Concepte de bilingüisme.....	39
1.2.2. Causes del bilingüisme.....	40
1.2.3. Primers estudis sobre bilingüisme	41
1.2.4. Tipologia del bilingüisme	41
El problema del semilingüisme.....	43
1.2.5. Diglòssia	45
1.2.6. Relacions entre bilingüisme i diglòssia	46

1.2.7. Principis de política lingüística.	47
1.2.8. Polítiques lingüístiques a la Unió Europea.	48
1.3. L'ensenyament lingüístic a Catalunya	48
1.3.1. El coneixement del català al Principat	48
1.3.2. Etapes de l'ensenyament de la llengua a Catalunya	52
1.3.3. Avaluació dels resultats educatius.	55
1.3.4. Ús de la llengua entre la joventut	57
1.3.5. Realitzacions positives en el camp de la normalització lingüística	58
1.3.6. Els plans intensius de normalització.	58
1.3.7. L'extensió de l'ús social	59
1.3.8. Immigració i nou alumnat	61
1.3.9. Com a conclusions de l'estudi d'aquest procés que no ha acabat encara.	62
1.4. Estadístiques, mapes i gràfics.	62
1.4.1. Més estadístiques del coneixement de la llengua	62
1.4.2. Llenguatge de les abelles	65
1.4.3. Llenguatge pictogràfic	66
1.4.4. Jeroglífics	67
1.4.5. Sil·labaris	68
1.4.6. Alfabet diversos.	69
1.4.7. Alfabet dactilològic.	70
1.4.8. Mapes de geografia lingüística	71
1.5. Textos	78
1.5.1. Textos breus	78
1.5.2. Unamuno.	79
1.5.3. Juana de Ibarbourou	79
1.5.4. Aribau	80
1.5.5. De Baldiri Reixac a Milà i Fontanals	80
1.5.6. Vallverdú.	81
1.6. Activitats.	81
1.6.1. Activitats sobre la primera part.	85
1.6.2. Activitats sobre la segona part	85
1.6.3. Activitats sobre la tercera part	86
1.6.4. Activitats generals del tema	86
1.7. Referències bibliogràfiques concretes del tema 1	86
1.7.1. Sobre bilingüisme i educació	86
1.7.2. Sobre aspectes lingüístics i socials	86
1.7.3. Sobre la llengua materna	89
1.7.4. Sobre la varietat lingüística per a l'escola: quina llengua ensenyarem?.	89

1.7.5. Sobre l'ensenyament de la llengua catalana	91
1.7.6. Sobre immigració i educació	93
2. MÈTODES, MODELS I PROGRAMES D'EDUCACIÓ BILINGÜE	95
Objectius	95
2. Models d'educació bilingüe	95
2.1. Models de bilingüisme compensatori	96
2.2. Models de manteniment	97
2.3. Model d'enriquiment: la immersió	97
2.3.1. Fonaments teòrics del programa d'immersió	98
2.3.2. Immersió en lloc de submersió	99
2.3.3. Programes de segregació	100
2.3.4. Tipus d'immersió	100
2.3.5. Característiques del programa d'immersió	101
2.3.6. Didàctica del programa d'immersió	101
2.3.7. El Programa d'Immersió Lingüística a Catalunya	104
2.4. Imatges	106
2.5. Textos	106
2.6. Activitats	109
2.7. Referències bibliogràfiques concretes del tema	110
3. PROJECTE INTERLINGÜÍSTIC DE CARÀCTER CURRICULAR: LLENGUA D'ENSE- NYAMENT I LLENGÜES OBJECTE D'APRENENTATGE	113
Objectius	113
3.1. El Projecte Lingüístic de Centre (PLC)	113
3.1.1. Qualitats del projecte lingüístic	114
3.1.2. Fases en l'elaboració del projecte lingüístic	114
3.2. Els objectius de l'ensenyament lingüístic: la competència comunicativa	115
3.2.1. Què significa saber una llengua? La competència lingüística no és suficient	115
3.2.2. Competència comunicativa i subcompetències	116
3.2.3. Competència lingüística	118
3.2.4. Competència pragmàtica	119
3.2.5. Competència sociocultural	120
3.2.6. Competència crítica	121
3.2.7. Objectius crítics per a l'educació lingüística	122
3.3. El currículum lingüístic. Seqüenciació de continguts	125
3.4. Textos	127
3.4.1. Competències bàsiques tal com s'han definit a Catalunya	127
3.4.2. Recomanacions de la comissió de les Comunitats Europees sobre la comunica- ció en llengua materna i llengües estrangeres.	127

2.3.3. Competències clau de llengua a Catalunya, el Quebec, Anglaterra i Bèlgica francòfona	127
3.5. Activitats	134
3.6. Referències bibliogràfiques concretes del tema 3	135
3.6.1. Sobre el projecte lingüístic	135
3.6.2. Sobre la planificació curricular a l'àrea lingüística	136
3.6.3. Sobre la competència comunicativa	137
3.6.4. Sobre la competència intercultural i crítica	140
4. METODOLOGIA DE L'ENSENYAMENT D'UNA SEGONA LLENGUA	141
Objectius	141
4.1. Mètodes clàssics: gramatical, audiolingual, audiovisual	141
4.1.1. Enfocaments tradicionals	142
4.1.2. Enfocaments directes	142
4.1.3. Enfocaments audioorals	143
4.1.4. Enfocaments audiovisuals o situacionals	143
4.2. Enfocaments comunicatius	144
4.3. Enfocaments humanistes	146
4.3.1. Mètode silenciós	146
4.3.2. Aprenentatge de la llengua en comunitat	146
4.3.3. Suggestopèdia, hipnopèdia, ritmopèdia, relaxopèdia	147
4.3.4. Enfocament natural	147
4.3.5. Les hipòtesis de Krashen sobre l'aprenentatge i l'adquisició d'una segona llengua ..	148
4.3.6. Enfocament anomenat de la resposta física total (TPR, <i>Total phisical response</i>)	150
4.4. Textos	153
4.4.1. Johan Amos Comenius: <i>La porta de les llengües</i>	153
4.4.2. Consell d'Europa: Recomanació R (82) 18 que concerneix les llengües vives ..	153
4.5. Activitats	158
4.6. Referències bibliogràfiques concretes del tema 4	161
5. ANÀLISI D'ERRORS. DIDÀCTICA DE LES INTERFERÈNCIES LINGÜÍSTIQUES .	163
Objectius	163
5.1. De l'anàlisi contrastiva a l'anàlisi d'errors.	163
5.1.1. Concepte d'error i camp semàntic	163
5.1.2. Transgressió de la norma	165
5.1.3. Anàlisi contrastiva	166
5.1.4. Comparació català-castellà	167
5.1.5. Anàlisi d'errors	167

5.2. La interllengua (IL)	168
5.2.1. Aprenentatge de la L2 passant per la IL	169
5.2.2. Propietats de la IL	170
5.2.3. Investigació en IL	171
5.3. Errors i dificultats lingüístiques en L1 i L2: classificació i intervenció didàctica	172
5.3.1. Recull d'errors lingüístics	172
5.3.2. Interpretació psicoanalítica	172
5.3.3. Taxonomies dels errors	172
5.3.4. Tipologia d'errades d'ortografia	175
5.3.5. Tractament didàctic	176
5.4. Quadres i textos	180
5.5. Activitats	183
5.6. Referències bibliogràfiques concretes del tema 5	183
 6. AVALUACIÓ DELS APRENENTATGES LINGÜÍSTICS	187
Objectius	187
6.1. Avaluació de la competència oral	188
6.2. Avaluació de la lectoescriptura	190
6.3. Avaluació de l'expressió escrita. Escala analítica i avaluació global qualitativa	193
6.4. Com avaluar. Tècniques i estratègies alternatives, etnogràfiques o qualitatives	199
6.5. Quan i per què avaluar l'aprenentatge lingüístic	200
6.6. Síntesi i criteris generals d'avaluació lingüística	201
6.7. Activitats	202
6.8. Referències bibliogràfiques concretes del tema 6	202
 ANNEXOS	207
Joan Maragall: Elogi de la paraula	208
Sebastià Serrano: L'educació lingüística	213
Una nació sense estat, un poble sense llengua? (Els Marges)	215
Edicte a Balears ordenant la "tècnica" de l'anell (Persecució política de la llengua)	223
Manifiesto Por la igualdad de derechos lingüísticos en Cataluña	224
Declaració Universal de Drets Lingüístics (Declaració de Barcelona)	227
Llei de política lingüística de 1998 (Capítol III L'ensenyament)	242
Carta Europea de les Llengües Minoritàries (capítol d'ensenyament)	244
Cronologia d'esdeveniments socials, polítics i culturals relacionats amb la llengua i l'educació ...	249
Vocabulari de Didàctica de les llengües	271

INTRODUCCIÓ

Amb aquestes primeres paraules us voldria donar la benvinguda al curs de Multilingüisme & Educació de la Facultat de Pedagogia. Aquest curs optatiu l'han seguit i superat ja més d'un miler d'estudiantes i estudiants en els anys que ha tingut d'existència des del Pla de pedagogia de 1994. Abans, els seus continguts es trobaven a l'assignatura de Didàctica Especial i s'han anat impartint des de 1979, amb notables esforços d'actualització contínua. Fins a arribar en aquesta edició del Text-Guia preparada per a estudiants del segle XXI.

Des del restabliment de la democràcia, s'han aprovat ja dues lleis sobre la llengua al nostre país. La primera, la Llei de Normalització Lingüística, de 1983, i la darrera, la Llei de Política Lingüística, de 1998. Ambdues han legislat sobre la llengua de l'ensenyament i sobre l'ensenyament de la llengua. La importància de la llengua a la vida de les persones i també a l'educació és una cosa que no cal esforçar-se gaire per demostrar, però que es farà ben palès al llarg d'aquest curs i d'aquestes pàgines. Perquè, entre altres coses, s'està produint en aquests moments un veritable canvi de situació a les nostres aules amb la presència de diferents i variades llengües d'origen de l'alumnat.

L'assignatura tracta de l'educació lingüística en general i de l'ensenyament de les llengües en contacte en particular. Sense excloure la didàctica de les llengües afegides, apreses en segon o tercer lloc.

En el moment actual, una part dels continguts d'aquest Text es poden trobar, amb diferent estructura, al Dossier electrònic de l'assignatura. En el Dossier hi aniran apareixent les actualitzacions que convingui a cada moment, així com informacions de més actualitat. Mentre que aquí es disposa ja de la majoria dels textos extensos, nocions bàsiques dels temes, lectures complementàries i les activitats pràctiques corresponents a cada tema. L'edició d'aquesta Guia ha estat possible gràcies a un ajut del Gabinet d'Avaluació i Innovació Universitàries i també gràcies a les aportacions, opinions i crítiques de les estudiantes i els estudiants d'aquests darrers cursos. A totes i a tots, és de justícia donar-los les gràcies.

I a vosaltres, amigues i amics que inicieu aquesta lectura, que potser emprendrem junts aquesta aventura apassionant, van dedicades les paraules, la tria de textos i els documents que seguiran, amb l'esperança de contribuir a una de les tasques més nobles a què es podria dedicar un ésser humà: a través de l'educació, fer possible la comprensió mútua entre les persones i els pobles.

L'ASSIGNATURA I EL PROGRAMA

L'assignatura Multilingüisme & Educació en el marc del Pla d'estudis de la llicenciatura en Pedagogia

Multilingüisme & Educació es podria considerar continuadora d'una assignatura clàssica pròpia dels diferents plans d'estudis anteriors: la Didàctica Especial I (Didàctica del Llenguatge). Efectivament, a la formació pedagògica, mai no hi ha faltat la didàctica específica del llenguatge. Amb una especial dedicació a la situació dels països com els nostres, en els quals l'ús de la llengua pròpia alterna sovint amb d'altres.

Les relacions que manté aquesta disciplina amb la resta del Pla d'estudis són molt variades. En alguns casos, relacions més estretes, en altres, més llunyanes. Per posar alguns exemples, els aspectes legals es relacionaran amb la *Política i Legislació Educatives*, els aspectes psicolingüístics amb les diferents assignatures obligatòries de Psicologia de primer cicle... també serà útil un coneixement de *Pedagogia Internacional* i d'*Educació Comparada*... Però les relacions privilegiades d'aquesta assignatura optativa són amb les següents:

a) Didàctica & Currículum, Estratègies Didàctiques, Disseny, Desenvolupament & Innovació Curriculars: són assignatures obligatòries que es basen en l'estudi del procés d'ensenyament-aprenentatge en general, en la seva metodologia i la planificació curricular. Tot el que s'hi hagi après serà aplicable als processos de planificació, implementació i avaluació dels aprenentatges lingüístics.

b) Currículum a l'Educació Infantil, Currículum a l'Educació Primària, Currículum a l'Educació Secundària i Assessorament Curricular: es tracta aquesta vegada d'assignatures optatives també del mateix Departament de Didàctica i Organització Educativa, com les citades en primer lloc i que en són una concreció segons l'etapa o l'àmbit educatiu. Les relacions entre si i amb la nostra disciplina són ben clares. Nosaltres haurem de treballar l'educació lingüística en els diferents cicles i etapes de l'educació formal. Cosa que no exclou que l'alumnat que ho desitgi, en funció dels seus interessos actuals, pugui especialitzar-se més en algun període concret (infantil, primari, secundari, persones adultes...).

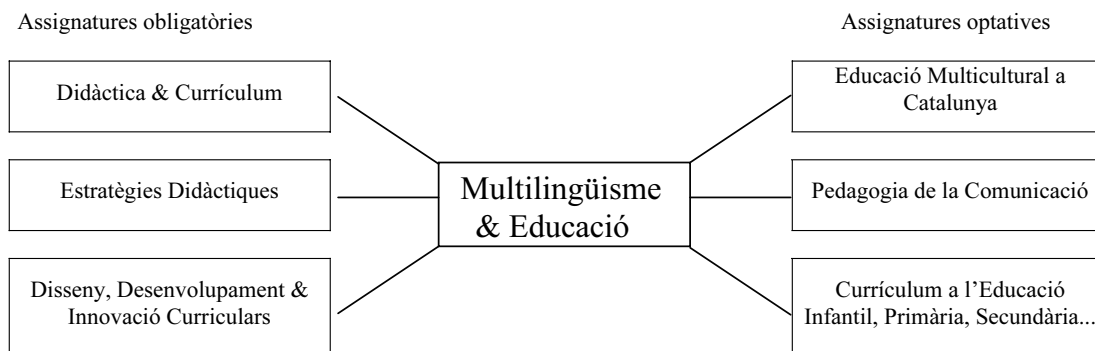
c) Educació Multicultural a Catalunya: optativa de Pedagogia i d'Educació Social, manté clares relacions amb el nostre contingut ja que la llengua és la part més important d'una cultura i també cal dir que no es pot aprendre una llengua al marge de la seva cultura. El fenomen cada vegada més important de la immigració, amb les seves repercussions a l'ensenyament, és tractat àmpliament a les dues assignatures, cadascuna des del seu punt de vista, complementàriament.

d) Pedagogia de la Comunicació: una altra optativa de Pedagogia on podríem trobar-hi relacions, almenys en els aspectes de la comunicació verbal.

e) Psicolingüística: assignatura de Psicologia que, per ser d'una altra Facultat i d'una altra titulació, no ha de ser fàcil poder matricular-s'hi. Però s'esmenta aquí perquè, d'alguna manera, es treballaran alguns dels seus continguts, encara que sigui parcialment i de passada. De tota manera, al primer cicle de Pedagogia o en estudis anteriors, tothom ha cursat Principis Psicològics Bàsics i Psicologia del Desenvolupament.

f) Sociolingüística: assignatura pròpia de la Facultat i dels estudis de Filologia, que té molts punts de contacte amb la que es presenta aquí. No es proposa que l'alumnat interessat la cursi, però sí que se suggereix que qui hi estigui més interessat treballi pel seu compte (a través de les lectures proposades, assistint a conferències, etc.) alguns continguts propis de la Sociolingüística.

g) Lingüística Aplicada: de fet, una part de Multilingüisme & Educació voldria ser d'alguna manera una Lingüística Aplicada a l'ensenyament d'idiomes. Aquesta és —a Filologia— la denominació de la nostra Didàctica específica aplicada al llenguatge.

Gràfic 1. Assignatures més relacionades amb Multilingüisme & Educació.

No perdem de vista que la nostra és una assignatura de l'àmbit de la Didàctica. Per això, les relacions més estretes seran amb les d'aquest àmbit didàctic i curricular. De tota manera, encara que hi ha moltes relacions amb camps propers, no es requereixen coneixements previs com a requisit indispensable. Això no vol dir que, si se'n posseeixen alguns dels que s'exposaran tot seguit, l'aprofitament del curs pot resultar molt més enriquidor. En primer lloc, els coneixements didàctics referents a l'ensenyament, l'aprenentatge i el currículum, així com a les estratègies metodològiques generals. A continuació, una base lingüística i sociolingüística pot venir molt bé. Si no es posseeix, s'anirà adquirint. Finalment, la base psicolingüística mínima de la formació psicològica evolutiva i general sobre els processos lingüístics i l'adquisició del llenguatge.

Quant al coneixement d'altres llengües, tot universitari ha demostrat ja un cert nivell. Aquí només caldrà insistir en el valor de no perdre la competència assolida, incrementar-la i, si es vol, començar l'aprenentatge d'alguna altra llengua nova. D'ocasions per practicar no n'han de faltar perquè en aquesta assignatura la bibliografia es presenta en llengües molt variades, sense sortir de la Comunitat Europea. Es recomana de no perdre cap oportunitat de practicar. El professorat valorarà sens dubte l'esforç de treballar en altres llengües i s'adquiriran els coneixements d'una manera pràctica alhora que es vagi augmentant el coneixement lingüístic.

Les relacions científiques amb altres disciplines es poden veure en el gràfic 2 (pàgina següent).

Contingut del Text-Guia

S'hi poden trobar materials teòrics i pràctics de cada tema. Els conceptes principals estan relacionats entre si i amb diverses possibles definicions que ja han estat elaborades pels millors especialistes. Però aquest contingut elaborat per altres i presentat aquí sintèticament no exclou, ni molt menys, l'activitat de cada alumne per tal de pensar personalment i arribar a fer-se els propis conceptes. És amb aquesta finalitat que, sempre que sigui possible, es presenten diverses opinions o visions. Cada alumne en acabar el curs hauria de tenir la seva pròpia visió de la matèria, una visió personal, consistent i coherent. L'ha de saber explicar, ja que n'haurà de donar comptes i defensar-la amb arguments.

Alguns textos són purament il·lustratius o d'ampliació. No són objecte d'estudi ni els textos legislatius, ni els de tipus curricular, ni molt menys la cronologia o el vocabulari de consulta.

Del Pla docent al programa

El Pla docent és aprovat pel Departament i pel Consell d'Estudis. És més breu i esquemàtic. Mentre que el programa que desenvolupa el Pla és més detallat, s'especifica cada any de nou i va vinculat al temps que es dedicarà a les pràctiques i a cada tema.

L'estructura del Pla docent apareix repartida en dos grans blocs temàtics. I el programa detalla el contingut dels tres temes que corresponen a cadascun dels dos blocs. Si el primer tracta més de l'educació

1. EDUCACIÓ I CONTACTE DE LLENGÜES EN COMUNITATS BILINGÜES

Objectius

- Conèixer i comprendre els conceptes bàsics de llengua, parla, bilingüisme, diglòssia...
- Distingir i descriure les variades tipologies del bilingüisme, especialment el natural i el social.
- Obtenir arguments per formar una opinió pròpia basada en la teoria científica i aplicable a diferents situacions de contacte de llengua.
- Establir les relacions entre llengua i societat i analitzar diferents situacions de contacte de llengües.
- Argumentar una opinió personal en els debats sobre avantatges i inconvenients del multilingüisme.
- Conèixer i valorar la situació actual i l'evolució recent de l'ensenyament lingüístic a Catalunya i a l'Estat espanyol.
- Concebre el llenguatge com a instrument de formalització i estructuració del pensament, de comunicació personal i interpersonal, així com de representació de la realitat i d'integració activa d'una determinada cultura.
- Considerar la llengua com un producte sociocultural que està evolucionant constantment i com un vehicle de transmissió i creació cultural.
- Adquirir una sensibilitat especial davant la situació de risc d'exclusió de la població immigrada de llengües extracomunitàries.

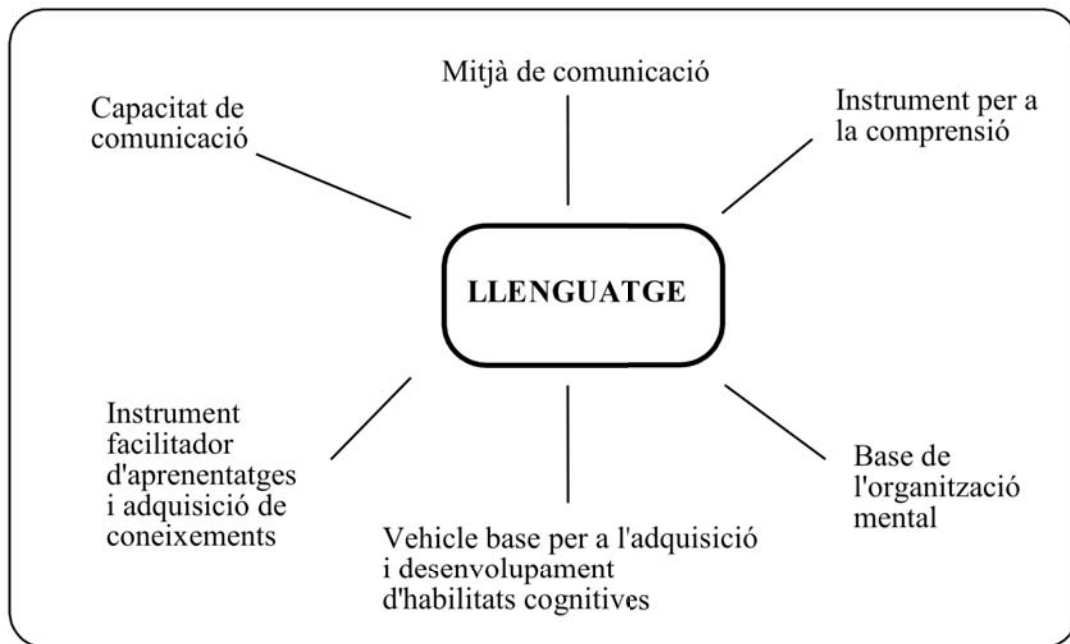
1.1. Aspectes lingüístics i sociolingüístics

Tipus de signes

Naturals	
•	<i>Indicis</i> : fum com a signe del foc, núvols com a signe de pluja imminent, empremtes digitals o marques sobre el terreny
•	<i>Síntomes</i> : febre, vòmits, vermellor...
Artificials o convinguts: fum com a comunicació en tribus índies o bé com a indicació d'elecció de Papa (<i>fumata bianca</i>)	
•	<i>No lingüístics</i>
•	<i>Senyals</i> : mouen a actuar (semàfor, sirena, timbre)
•	<i>Substituts</i>
•	<i>Icones</i> : signes no arbitraris (foto, mapa, estàtua)
•	<i>Símbols</i> : mantenen una relació arbitrària entre el signe i la seva significació (banderes, escuts, logotips...)
•	<i>Lingüístics</i> : tenen una relació arbitrària entre el significat i el seu significat

Gràfic 6. Tipus de signes.

Llenguatge

Gràfic 7. *Concepte i funcions del llenguatge.*

Tipus de llenguatge

- Llenguatge parlat, oral o auditivovocal
- Llenguatge visual
 - No gràfic: expressió corporal, visual, facial, llenguatge de signes dels sordmuts...
 - Gràfic
 - Esquemàtic: gràfics, diagrames, notes musicals...
 - Pictòric: dibuixos, fotografies, pictogrames...
 - Escrit:
 - +Manual o manuscrit
 - +Mecànic: imprès, mecanografiat, videotext

Gràfic 8. *Tipus de llenguatge.*

Llenguatge, llengua i parla

<i>Llenguatge</i>	Ésser humà	Facultat específicament humana, aptitud per comunicar mitjançant signes vocals que suposen l'existència d'una funció semiòtica
<i>Llengua</i>	Comunitat lingüística	Instrument de comunicació: sistema de signes articulats i de regles que serveix per a la comunicació entre els membres d'una mateixa comunitat lingüística
<i>Parla</i>	Individu concret Subjecte parlant	Acte : conjunt de fenòmens lligats a la utilització del llenguatge, manera com el locutor utilitza les regles de la seva llengua

Quadre 2. *Llenguatge, llengua i parla.*

Llengua i parla

<i>Llengua</i>	<i>Parla</i>
• Competència • Codi • Abstracta • Social • Essencial • Sistemàtica • Potencial	• Actuació • Missatge • Concreta • Individual • Accessòria (casual) • Puntual • Actual, real

Quadre 3. *Llengua i parla.*

Característiques del llenguatge humà

- Transmissió per un canal vocal o oral
- Especialització dels òrgans de la parla
- Transmissió i recepció direccional
- Format per entitats discretes, no contínues
- Caràcter lineal del significat del signe lingüístic
- Doble articulació: unitats petites que s'articulen
- Arbitrarietat de la relació significat/significant
- Desplaçament: possibilitat de parlar de coses no presents
- Productivitat o creativitat: capacitat de produir o d'entendre noves frases
- Prevariació: possibilitat de mentir
- Reflexivitat: possibilitat de parlar del mateix codi
- Immediatesa, intercanviabilitat, retroalimentació
- Aprenentatge: l'ésser humà pot aprendre la llengua d'una altra comunitat

1.1.1. Llengua primera, segona i estrangera

Criteri	La llengua materna és aquella que:	Una persona és bilingüe quan:
Origen	S'ha après primer (llengua dels primers contactes)	a. Ha après dues llengües des del principi en un família de nadius. b. Ha utilitzat dues llengües paral·lelament a fi de comunicar-se des del principi.
Competència (nivell)	Es coneix millor	a. Domini complet de dues llengües. b. Control nadiu de dues llengües. c. Domini equivalent de dues llengües. d. Pot produir expressions completament significatives en altres llengües. e. Té almenys algun coneixement i control de l'estructura gramatical d'una altra llengua. f. Ha tingut contacte amb una altra llengua.
Funció (ús)	És més utilitzada	a. Utilitza (o pot utilitzar) dues llengües (en la majoria de les situacions) d'acord amb els seus desitjos i amb les exigències de la societat.
Actituds Identitat Identificació	a. Identificació pròpia (interna) b. Identificat pels altres com a parlant nadiu (Identificació externa)	a. S'identifica com a bilingüe en dues llengües i/o dues cultures (o en un part). b. És identificat pels altres com a parlant nadiu de dos idiomes.

Quadre 4. *Llengua materna segons origen, competència, funció o actitud (Skutnabb-Kangas).*

Per arribar al concepte de llengua materna es poden considerar tres perspectives:

- a) Perspectiva individual: Llengua materna és l'apresa en primer lloc per l'individu durant el seu procés de socialització. És una llengua oral, espontània, que es desenvolupa en contextos naturals sense cap intervenció pedagògica.
- b) Perspectiva politicocultural: Llengua lligada a la formació de la identitat pròpia de la comunitat lingüística regional o nacional. En aquest sentit, llengua materna equival no tant a la llengua de la mare, sinó a la llengua nacional. És un codi estandarditzat, una eina cultural i també un instrument de cohesió social.
- c) Perspectiva escolar: La llengua de l'ensenyament, llengua vehicular en la qual s'imparteix la majoria de les matèries.

En una comunitat mixta, un individu pot tenir dues llengües maternes si procedeix d'una llar bilingüe. També cal dir que la llengua materna no sempre és la de la mare, ni l'adquirida en primer lloc, ni aquella que es coneix millor. És aquella que serveix de vehicle per a la socialització de l'individu en el si de la comunitat més restringida que sol ser la família. No té perquè ser la llengua de la mare, ni romandre com el mitjà de comunicació més usat. Weisgerber ha donat gran significació al terme i ha considerat la llengua materna com a propietat comuna d'un grup, un producte social objectiu, que determina de forma fonamental la conducta i el coneixement en el procés de transformació del món en paraules (Lewandowski, 1982, 202).

La UNESCO, en el congrés de París (París, 30 de novembre-4 desembre de 1981) proporciona una definició pràctica de llengua materna: «aquella utilitzada per la comunitat —ètnica— a la qual es pertany, a condició que ja s'hagi adquirit».

1.1.2. Comunitat lingüística

Concepte no gens fàcil de definir i delimitar-ne l'abast. Dependrà sovint del grau d'abstracció escollit, però ha de ser una noció neutra, aplicable a realitats de dimensions diverses. Presentem alguns conceptes d'abast molt diferent:

- Comunitat d'interaccions independentment del nombre de llengües compartides per la població.
- La comunitat lingüística en sentit estricte es dona quan les interaccions es produeixen en una llengua concreta.
- La comunitat lingüística en sentit ampli es refereix al conjunt dels parlants d'una llengua, independentment del fet que estiguin agrupats en comunitats socials amb poques relacions recíproques.

Podem veure ara l'extremada varietat de posicions que manifesten les definicions dels autors que segueixen:

«Qualsevol agrupament humà caracteritzat per una interacció regular i freqüent basada en l'ús d'un conjunt compartit de signes verbals i separat d'altres agrupaments semblants per diferències significatives en l'ús lingüístic.» (Lamuela, 1994, 22).

«Tota la gent que fa servir una determinada llengua o dialecte.» (Lyons, 1970, 25).

«Conjunt sencer de persones que es comuniquen amb altres, o bé directament, o bé indirectament, a través del llenguatge comú.» (Hockett, 1958, 16).

«Un grup de gent que s'interrelaciona per mitjà de la llengua.» (Bloomfield, 1933, 59).

«Qualsevol grup social que manté una interacció i comunicació regulars i freqüent i mostra un cert distanciament respecte de les seves àrees circumdants a causa de la feblesa o el menor grau de comunicació i interacció que manté amb elles.» (Gumperz & Bennet, 1981, 113).

«Aquella comunitat, els membres de la qual participen almenys d'una varietat lingüística i de les normes per al seu ús adequat.» (Fishman, 1988, 54).

«Tots els parlants que es consideren usuaris d'una mateixa llengua, que desenvolupen interaccions regulars a través d'un repertori compartit de signes lingüístics i que tenen en comú una sèrie de valors normatius respecte del llenguatge.» (Berutto, 1979, 42).

«No tan sols el conjunt de persones que actualment parlen la llengua pròpia del grup, sinó també aquelles que la tingueren com a llengua materna, encara que potser ja l'hagin oblidada, a condició que no l'haguessin rebutjada explícitament, i fins i tot totes aquelles persones que no l'han parlada mai però reconeixen que els seus pares o avantpassats immediats la van parlar i la tenien i la tenen també ells mateixos com la llengua pròpia i característica de la col·lectivitat o poble al qual diuen que pertanyen.» (Chalbaud, 1980, 35).

Finalment, es pot llegir tot el capítol «Comunitat lingüística» de l'obra de Miquel Pueyo (1991). *Llengües en contacte en la comunitat lingüística catalana*. València: Universitat de València, pàgs. 89-99, on també l'autor es pregunta si existeixen comunitats lingüístiques bilingües.

1.1.3. Llengües en contacte

El concepte de languages in contact procedeix de Weinreich (1974) i a partir d'ell es considera que dues llengües estan en contacte quan són usades alternativament pels mateixos parlants. Més endavant, Appel i Muysken (1987) han afirmat que dues llengües estan en contacte quan, obligats per les circumstàncies, els parlants d'una llengua han d'interactuar amb parlants d'alguna altra llengua en el curs de la seva vida quotidiana. Aquest contacte porta inevitablement al bilingüisme d'alguna manera.

Les diferents situacions possibles de contacte de llengües són les següents:

- Arxipèlag lingüístic (Amazones).
- Fronteres estables (Suïssa, Bèlgica).
- Expansió colonial europea.
- Bosses de parlants de llengües minoritàries aïllades per llengües nacionals més properes. (gal·lès i gaèlic escocès, frisó a Holanda, euskera a França i Espanya, català...).
- Moviment migratori invers i afluència del Tercer Món als països més industrialitzats.

També podem considerar dues situacions diferents més en alguns contactes desiguals:

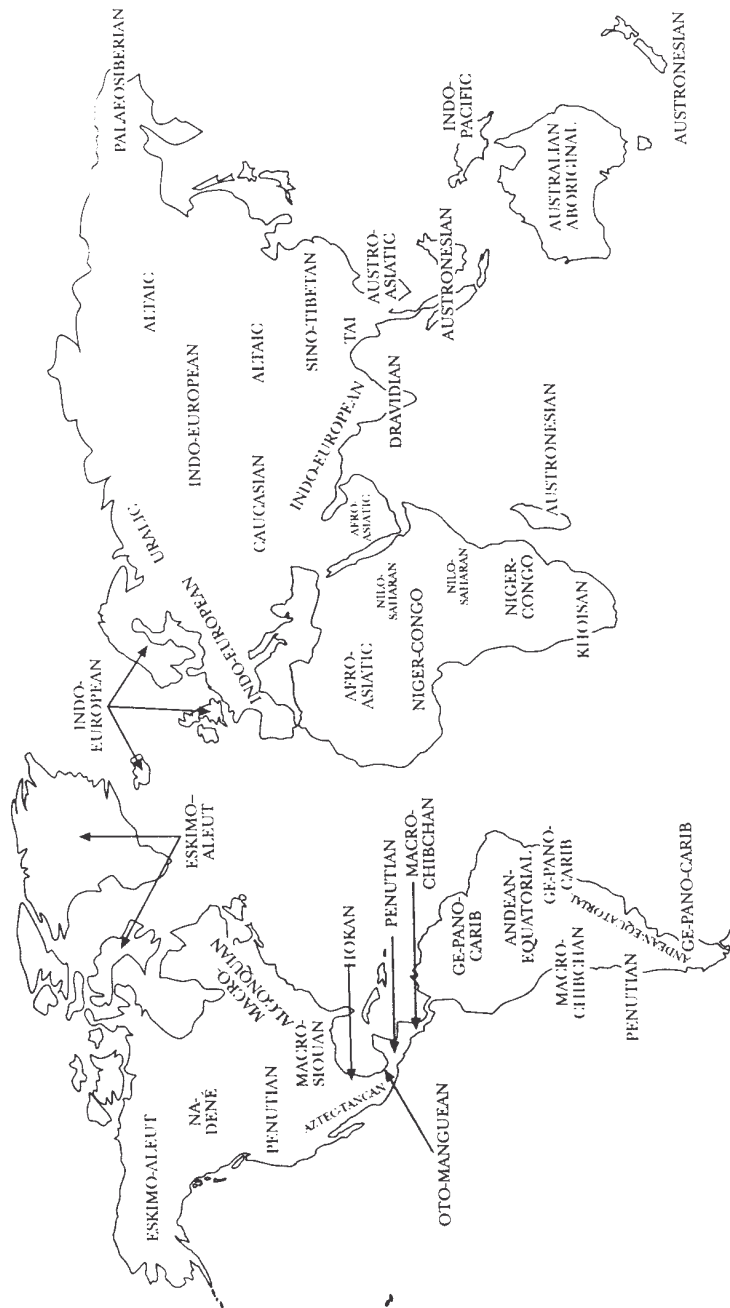
a) Llengua minoritària

S'aplica aquesta denominació segons la proporció relativa de parlants de la llengua en relació amb el territori. Una llengua minoritària és «aquella que, essent o no oficial al territori que li és propi, gaudint o no d'altres avantatges i reconeixements jurídics i administratius, ocupant o no els àmbits d'ús d'una altra llengua (mal) considerada inferior i, en definitiva, trobant-se en qualsevol altra situació que pugui tenir una incidència positiva o negativa en el seu desenvolupament natural, el pes demogràfic dels parlants és relativament poc important si prenem com a punt de referència un determinat territori dins del qual aquells siguin minoria» (Sedó, 1993, 16).

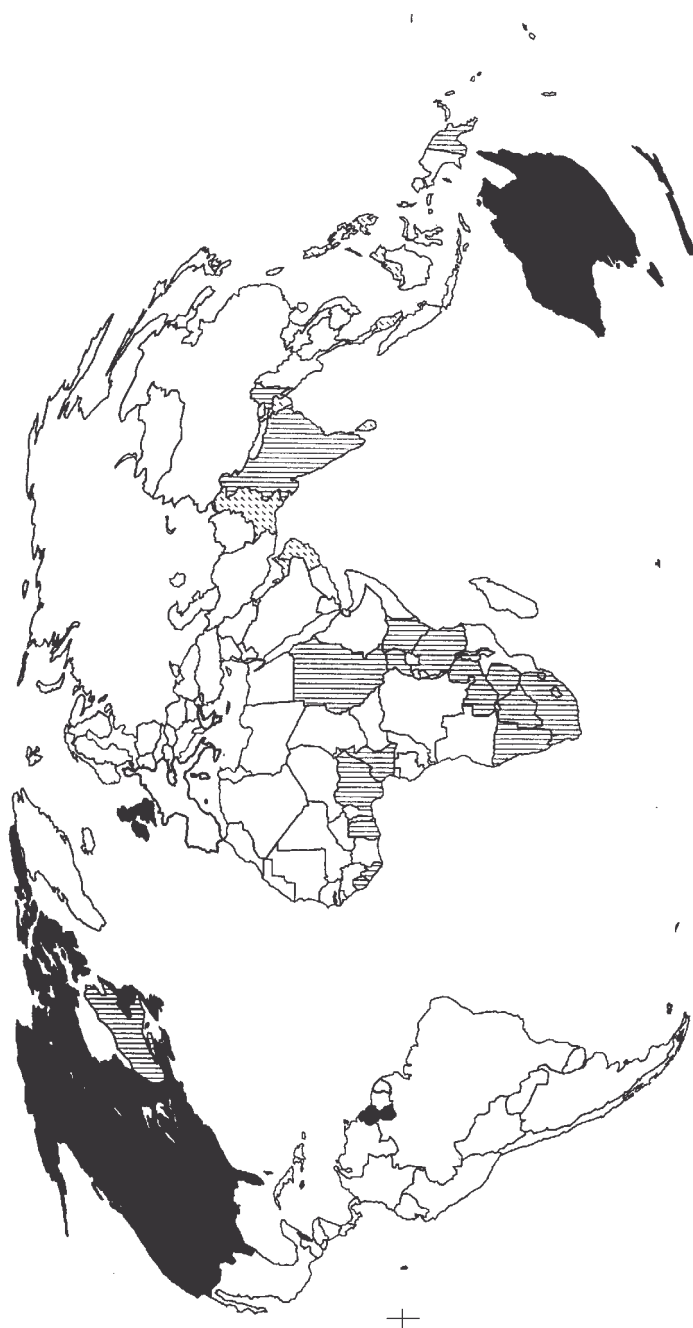
Proporció relativa de parlants			
		+	-
Funcions públiques institucionals	+	1. Una majoria no minoritzada Exemple: L'alemany	2. Una minoria no minoritzada. Exemple: El cas del francès a Suïssa
	-	3. Una majoria minoritzada Exemple: El català	4. Una minoria minoritzada Exemple: L'occità

Quadre 5. Casos de minorització lingüística.

1.4.8. Mapes de geografia lingüística

Famílies de llengües del món, segons John Edwards (1994).
Multilingualism. London: Routledge, p.31.

Llengua anglesa

- Llengua oficial i dominant
- Llengua oficial i vehicular
- Impregnació lingüística important

